

Անթաթա. Հայոց գործերն իր կառավարութեանը հարա-
տակ ազդի մը անհրաժեշտ է, որ տարիէ : քայլ դարձեալ
կընենք թէ այս խրատնալ Մկրտիչ Կաթողիկոսին տա-
լու է . վասնզի նա էր անկէ քանի մը տարի յառաջ Ան-
թաթա. Հայոց մեծագոյն մասնէն անտաշնորդարանէն
վերջնական ժամանակը, թողելով Տաճկանի խնամախոս
Գաղղիոյ փոխանգործունէին տունը պահելովը : և զօն-
ստիկն կոչը Հայոց ըրած սպառնալիքներովը դարձեալ
անտաշնորդարան դադարողը . դարձեալ ինքը չէ՞ր այս
անգամին ալ հոն և Ամերիկայի միսեօնարին զինողը ,
բողոքականաց իշխանապետն (չամիչը) Գալանդամ-
Պալան խրկելով ազգին երեսի իշխանները մատնողը :
Բայց ամեն , որ արդի քաղաքականութեան շնորհիւ
կառավարութեանն ամբողջ միջամտիս ըլլալիս
գործը չէ պատասխանն տալին : Ուրեմն օտմանան ա-
ռաստակութ Կոստան և բարեխնամ կառավարութեան
յորդը չզիջողը հարաւոր մը կոչ չէ , ան ալ հոգեւորա-
կանն է և ոչ թէ աշխարհականն . և ասոնց ճշմարիտ
ըլլալը կարծեմք մեր Սեպեյին չտրանար . ինչու որ ու-
րանաւոր համար մարդ մը Յուդա ըլլալու է : Յուդայով
թէ այսքանը բաւական կրնայ ըլլալ արժանապատիւ
Ձեկնակիրներին քարոզին դէմ , դարձեալ չենք ստիպա-
լիք այս նիւթին վրայ զրկելու . եթէ ստիպուինք , ան-
տանքը մի առ մի պիտի յայտնենք Մկրտիչ Կաթողիկոս-
ին Անթաթա վերջնական պատճառները . որ ինչպէս
լրին նոյն պէս ալ իրեն կղեր պատիւ չընէր Ձեկն-
ակիրան վարդապետին : Եթէ իւր արժանաւորութեան
այս քարոզին շարժառիթով Անթաթա անտաշնորդա-
րութեան ընդունելով անմիջապէս հրաժարուիլը արդա-
րայեքն եղած է , ինչ հարկ կար ասոր . ո՞վ չզիտեր ,
որ ինքը իւր պաշտօնադրութեանն ստիպեալ ընդունեց .
և երբ յիշեցուցին իրեն իւր պաշտօններուն տուողը
թեան թելին կարծութիւնը , հետեւ ճամբորդութեան մը
ճանճորութիւնը իրեն շահ պահելով հրաժարեցաւ . և
ալ լաւ ըրաւ , քանի որ այդը իւր վրայ նոր փորձ մըն
ալ փորձելու կարօտ չէ :

Տէր լրագրագետ , չեմք կրնար ասանց մէկ քանի
խօսք ալ պատկառելի վարչութեան ուղղելու՝ նամակնիս
վերջացնել : Անթաթա. Հայոց՝ Սահմանադրութեան հա-
մաձայն իւր անտանելի լուծը վիճելն վրայուց հանց , և
վարչութեանը հրամանին համեմատ՝ թաղական խոր-
հուրդուն կնիքով և ատենապետին ու ատենադպրին
ստորագրութիւններով , դործը քիչ մըն ալ կրճատուի
ըլլալուն բոլոր քահանայաց ստորագրութեամբ խնդրա-
դիր մատուցանելով՝ նոր անտաշնորդ խնդրեց : Վարչու-
թեան ազատ տնօրէնութեամբ այս կողմիցը գտնուող
քննիչ արքեպիսկոպոսը Անթաթա գնաց և Մկրտիչ և

պիսկոպոսին գանձելի իրերուն տեղեկացաւ . պատրիար-
քարան դրեց՝ և Բարձրագոյն Պաշտօն հրաման ստանա-
լով Կ. Պոլսի ճամբից և կրճատու պատկառելի ժողովը
Անթաթայի խնդրածը դործի դրաւ . և հրապարակեց :
Հիմակ երբ Մկրտիչ Կաթողիկոսը Կ. Պոլսի է , իւր ու-
րաշնաները կանխ թողել կամ փոխել ուղեւորել կատար-
ծանայ տեղի կուտայ . և հաւատարման Հայը իրաւունք
կունենայ ըսել ինչ որ կարելի է ըսել : Ուստի եթէ Վար-
չութիւնը կըմտնէ զայդը . զոր պարտ է սիրել , թող
փութայ իւր արդէն անօրինաձէն վարչական կատարել-
ապա թէ ոչ , երանի՜ թէ հետեւեալը կրճատուի թիւն
ըլլայ . այլ ո՞չ կըտեսկամ ըսել . ու լեւելով կըմտնաւ ազ-
գին բարեկարգութեանն նախանշալից և անձանաւոր

Յ . Ս . Քիւրքճիւսեան :
Հոկտեմբեր , 24 Գեղարքունիք 1865 :

ՆՆԻՐԻՆ ԵՈՐ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱՆ ԸՆԾՈՒՆԵԱՆ

Ընդեալ ամսոյ 24ին ուրբաթ օրը Կոստանդնու-
պոլսոյ ազգային ընդհանուր ժողովը գումարուեցաւ
և զլիաւորապէս սուրբ Եւթիմիոսի նոր կաթողիկոսի
մը ընտրութեան խնդրոյն վրայօք զբաղեցաւ : Ըյս
ժողովոյն մէջ միայն 55 երեսփոխանք ներկայ զըտ-
նուեցան և միաձայն հաւանութեամբ որոշեցին նախ
թէ առայժմ թուրքաստանի Հայոց ազգը չընար
ընդունիլ սուրբ Եւթիմիոսի Սեփեւի խնդիրը , որ
կըհրաւիրէ զսրբազան Պատրիարքը և ազգային Վար-
չութիւնը , որպէսզի Կ. Պոլսոյ Հայ ժողովրդեան
կողմէն մէկ եկեղեցական և մէկ աշխարհական պատ-
գամաւոր զրկեն նոր կաթողիկոսի ընտրութեանը
ներկայ գտնուելու համար , որ առաջիկայ Սեպեմբ-
բեր ամսոյն 15ին ի դործ պիտի դրուի Ս . Եւ-
թիմիոսի մէջ : Երբոր որ որոշեցին իմանալ սուրբ Եւ-
թիմիոսի կաթողիկոսական ժողովոյն ներկայ վիճակը ,
ընտրութեան եղանակը և այլն . և այս բանին հա-
մար մասնաժողով մի հաստատեցին ութ հոգիէ բաղ-
կացեալ . որոց չորսը եկեղեցական և չորսը աշխար-
հական են , այսինքն

- Գերագաւառի Ընտանալէս արքեպիսկոպոս .
" Կերեսէս եպիսկոպոս ,
" Ընդհանր եպիսկոպոս :
" Զօհաննէս վարդապետ Սեփեւի :
Սեփեւապետի Սեփեւի - Պէյ Ընտանեան .
" Գրեգոր Էֆէնտի Սարգիսեան ,
" Կարապետ Էֆէնտի Ս . Իսթիւճեան ,
" Սարգիս Էֆէնտի Ընդհանրեան :
Ըյս մասնաժողովն պաշտօնը պիտի ըլլայ յիշ-

եալ ծանր խնդիրը քննել պարզել և ահոր վրայօք
ծրագիր մի պատրաստելով՝ ընդհանուր ժողովոյն
ներկայացնել :

Սեփեւապետի Ընտանեան Սեփեւի - Պէյը այս
ժողովոյն մէջ ըսաւ թէ , « Ժամանակէ մը ի վեր
ազգային լրագրաց և ուրիշ գրութեանց տուած տե-
ղեկութիւններուն նայելով՝ Ընտրատեան մայր ա-
թուր տխուր վիճակի մը մէջ ինկած է , որ եթէ
ստոյգ է , ազգին անհրաժեշտ պարտքն է ուշադրու-
թիւն ընել , պատճառները հասկնալ և հնարաւոր
դարմանը խորհիլ : Երբոր որ հարկ է քննել և հա-
կընալ թէ կաթողիկոսի ընտրութեան ներկայ եղա-
նակը Հայաստանեայց եկեղեցւոյ կանոնաց և աւան-
դութեանց և ընդհանուր ազգին իրաւանց համաձայն
է : Երբոր որ խորհիլ և որոշել թէ համաձայն
Հայք ինչ եղանակաւ պիտի մասնակցին կաթողի-
կոսի ընտրութեան դործին » :

Կերագաւառի Կերեսէս եպիսկոպոսն ևս այս խնդ-
րոյն վրայօք համառօտ ատենախօսութիւն մը ընելով
եղբակցոց թէ , « Ինչ և է օրէնք կամ կանոնադիր՝ որ
Հայաստանեայց եկեղեցւոյ կանոնաց աւանդութեանց
և ազգին իրաւանց հակառակ է կամ համաձայն ,
չկրնար բնաւ երբէք ընդունուիլ . հետեւաբար Զօ-
հաննէս Կարբեցի կաթողիկոսի օրով հաստատուած
Բալաճէնիա անունով Սահմանադրութիւնը՝ որ
Հայաստանեայց եկեղեցւոյ աւանդութեանց և ազգին
իրաւանց հակառակ տրամադրութիւններ կըպարու-
նակէ և որոց դէմ բողոքած են արժանաւորապէս
Կերեսէս և Ստամբուլ կաթողիկոսները , անընդա-
նելի է Ընդհանր » :

Թեպէտեւ կըհաստատուի թէ Կոստանդնուպոլսոյ
ազգային ընդհանուր ժողովոյն այս որոշումները ազ-
գօղուտ նպատակաւ եղած են . բայց չեմք կարծե-
ր ամենին որ յիշեալ ժողովը յաջողի ի դործ դնել-
լու զանոնք . քանզի երբ կըտեսնեմք թէ նոյն իսկ
մայրաքաղաքին մէջ ազգային հաստատութիւնները և
ազգային դործերը տխուր վիճակի մը մէջ կըգտ-
նուին և անոնց հնարաւոր դարմանը չկրնար խորհիլ
և դանել . երբ կըտեսնեմք թէ թուրքաստանի դա-
ւառաց մէջ ազգային տխուր վիճակը բարեկեց-
համար ըրած ջանքը ապարդիւն կըմնայ , ինչպէս
կարելի է որ 55 հոգիէ բաղկացեալ ժողով մի , որ
հազիւ թէ Կ. Պոլսոյ Հայ ժողովուրդը կըներկա-
յայնէ , յառաջ մատչի և Ռուսաստանի երկիրը
գտնուած Ընտրատեան ընդհանրական Ս . Ընտրոյն
մէջ բարեկարգութիւն հաստատուելու ձեռք զարնէ ,

ՍՓՈՓԱՆՔ ԵՈՐՈՅ ՏԱՐԻՈՅՆ

Գիշեր տխրանաւոր պատեր Նոյ ոյրտա կիսագնդին ,
Եւ լուսին արծաթափայլ նոր իմն առեալ կեդարան ,
Ընդ ամպս սեւաբորմի գոցցեա նուաղեալ տալլ լոյս ի սուգ :
Եւ կիւրեղէ յառաւորաց լծեալ ի կանաչն անդ բազմեր ,
Ոչ ի պաճուճան , ոչ ի կառացն շրջեղործին :
Ոչ ի գեղ զիմաց իւրոց պանծալր անման Դիգիւհին :
Բրգաճեա քազն առ ուրիւքն , վարքս ոսկերէյ յետկուսէ
Լքեալ ցրվայր , եւ ձեռն ի ծնունդ , յաջացն հրաշայտ
Ընդ այտսն վարդակարմիր գլորեք արտօսք մարգարտանատ :
Ուր ննջեն հարաւաճեալքն ի Վիշապեն համաճարակ :
Որոց անեղ եւ ուրաւակներն շուրջ ըզնովաւ կան քափառիկը :
Այսպէս սուգ ծանրաբախիժ տիրէր յերկիր առհասարակ :
Անդուստ շառաւիղք Բրքմանանգերձ Արշալուսոյն
Հանդերձեին գորակիւն , գահ լուսաւարք Արքային :
Գերեւան գայր աշխարհի Ապողոնին առաջնորդ
Արշալուստ գոարքաղեմ ջրնաղ տարւոյն նորածին :
Սակայն զի՞նչ նա տեսանէ , աղիողնրմ տեսարան ,
Տեսարան քստմնասարսուռ հարաւ աջացն լուսարձակ .
Ազգ մարդկան ընդ կիւրեղեալ ընդ սեւա նոճուով սրգատերէս ,
Ի սուրբ դաշտն վայրափառիք անդ կողկողեն ի գերարտօսք :
Եւ որ գորդեակսն սիրասուն արտասուագօջ աշխարհն ,
Չօրեն ծաղկացն նոնենեաց հնձեալս ի խոփ մեծի ախտին .
Եւ այլ որ սիրուն փեսայ իւր լծակցին հարսին քերուշ
Փարի գլխիւն , եւ ծառայէ գնովաւ ծաղկուն համաբարեան ,
Հառաչէ կողկողագին , « ճով սիրունիդ իմ կենակից ,
Ո՞ն ընդքր քափուր կացի եւ յԱրեւուդ ճառագայրից » :
Տեսարան այլ եւս ողորմ , խմբեալ որբոց եւ այրեաց . . .
Գօջե ոմն , « եղանկ ե ինձ , հօր ե մայր իմ , հօր ե հայր » :
Ամենեքին ձեռն ի ծնունդ հեղուն արտօսք ի ցուրտ դամբանն .
Ըզմահ անիծանեն եւ առ երկինս բառնան բողոք :
Այսպէս դաշտն կականալի գետս արտասուաց գետանետեր .
այն հառաջաց հիգայեաց ըզլեն նոճիս սրգանշան ,
Եւ ըզլերին բարձրայօնս պակուցանէր համախոսով .

Ոգիք համայն վրդովին , սիրտք լընուին դառնութեամբ ,
Բերնար տըլտուր Մեյլոմենեան լոյս հարկանէր՝ այլ վըսեմ ,
Ոչ գոյր անդ ըստփութիւն , եւ ճշ ուստեք փարաւազք :
Այլեւս միտք լուսածղոյն , եւ ի յաջացն կապուտակ
Շաղ մարգարտի բիւրաբեղուն ցօղեր ի դաշտն ամենապիւն .
Որով բոյսք երկրին եւ սեզնոյն ըզգեցան կենդանութիւն ,
Ծաղկունք եւ դալարիք հոգիացան զեղագոսարք :
Նա ի ծայն անտաքեր սփովիք գամբոյն եւ գիցուհին ,
Սրբեք ըզցօղ աջաց նոցին , եւ բան խօսք գայս—գունակ :
« Ընդհանր ընդ քեզ անբախանցիկ գունտ տարրական մեծամարմին ,
Անձ գամ , եւ Նոր տարի , ուղղուն եւ ձեզ անգր մանացուաց ,
Որ հարաւաճոց տարայք Ախտին համաճարակ մաղձացաւոյն ,
Սփովիւքիք , ոչ մի այլ եւս վիշապն ելցէ ձեզ ի յայց ,
Այն որ յափանցն Գանգեսի ընդ Բիրամիսու եւ ընդ Սփիւքս ,
Ընդ գեղեցիկն Զմիւռնիա , եւ ընդ վսեմն Վասփոյ ,
Սոյսկելով տուտն երկայնեաց մինչ յայիս Ատլանդական :
Ի Հարաւոյ ցՀիւսիս ժայրեաց ըզրայն մահաբոյր ,
Ամարդացոյց տուրքս բազումս , ելից գերկիր որբովք , այրեօք :
Միցէե սուգաւ յանդուրդալ ալուց , անհետացաւ սպառապուռ .
Հոյովեցան անիւք հընոյ տարւոյն սահեալ բոնան անդարձ :
Ամանորս բարեկեցան անձ գամ ձեզ աւետի ,
Նոր շրջան բարեբաւակ ժամանակի անցեն երկիրն :
Գեղածիծաղ ձեզ ժպտեցի քաղցրանայեացն բնութիւն :
Եւ ի քեզ , ո՞վ Դիգուհիդ , ցօղեալ աջացս շաղք մարգարտեայ
Բուսուսցեն քոյդ յարգանդէ բոյս տոնմանաւ ստորհատ ,
Ոչ ի սնունդս Զկանց Խոյոց տանուտեքանց նախորդն ամաց ,
Այլ ջըլուն , որ ուղեկից եղէս այսօր ինձ անբաժան .
Որով եղջիւրք ըլխեցեն առատութիւն զեղանոցին .
Լըցուսցեն եւ ճոխութեամբ ըզՀերմեսին ըզբըսակ ,
Եւ փոխան աղետաբեր առաւրցն գոցեն երջանկութիւն .
Չարտասուս փոխանակեալ հրճուանք ի դիմադ անբաւարտ ,
Բերկրեցաւ ի յաջաղիկ սրբեալ զարտօսք զառնահամբոյր ,
Եւ օրհնեցաւ զկնքն որ յերկնից մերք ապտակէ մերք գոռն :
Ի 1 Յունուարի 1866
Ի Զմիւռնիա :
Ս . Կարապետ Ստեփանեան
Աշ . Ա . դասարանի Ս . Սեւ . վարժարանին :

